

Nei til EUs skriftserie

vett

Nr 1 • mai • 2006

TEMA:
TJENESTEDIREKTIVET

Tjenester til enhver pris?

Tjenester til enhver pris?

Til debatten om EUs tjenstedirektiv

Av Dag Seierstad

Hefter i skriftserien (pris 20,- + porto):

Nr 3-2005: Dag Seierstad: *Er EU et solidaritetsprosjekt?*

Nr. 2-2005: Heming Olaussen m.fl: *EU-grunnloven*

Nr. 1-2005: Dag Seierstad: *Arbeidsinnvandring og EØS - hva kan gjøres med lønnsdumpinga*

Nr. 4-2004: Sigbjørn Gjelsvik m.fl: *EU og velferden*

Spesialnr.: *Ti år med EØS - virkninger for fagbevegelsen* (100,- + porto)

Nr. 3-2004: Tore Linné Eriksen: *EU vs. USA – en dårlig garanti for fred og sikkerhet (utsolgt)*

Nr. 2-2004: Dag Seierstad: *Lønnsdumping – en kreftsvulst i norsk arbeidsliv (utsolgt)*

Nr. 1-2004: Dag Seierstad: *Norsk fiske og EU-medlemskap*

Nr. 2-2003: Dag Seierstad: *Mer overstatlig for små EU-land – fortsatt mellomstatlig for de største (utsolgt)*

Nr. 1-2003: Dag Seierstad: *Kan EU-fisket reddes?*

Nr. 4-2002: Olav Boye m.fl: *Alternativ til EØS (utsolgt)*

Nr. 3-2002: Dag Seierstad: *EUs rolle i globaliseringen (utsolgt)*

Nr. 2-2002: Tine Larsen og Dag Seierstad: *EU-direktivet om «patent på liv» (utsolgt)*

Nr. 1-2002: Dag Seierstad: *Regjeringens tja til EØS. En gjennomgang av regjeringens EØS-melding (St.meld.nr.27 (2001-2002) – Om EØS-samarbeidet 1994-2001) (utsolgt)*

Nr. 4-2001: Dag Seierstad: *Full gass fra EØS. Omstridte EØS-saker etter 1.1.2000 (utsolgt)*

Nr. 3-2001: Dag Seierstad: *EU mot øst (utsolgt)*

Nr. 2-2001: Dag Seierstad: *EU og miljø. Er EU svaret på miljøutfordringene? (utsolgt)*

Nr. 1-2001: Anne Kjersti Toft: *Mennenes Europa. Døren lukket for kvinner (utsolgt)*

Flere hefter kan bestilles fra:

Nei til EU

Arbeidersamfunnets plass 1

0181 Oslo

Telefon: 23 35 45 80

Telefaks: 23 35 45 85

neitileu@neitileu.no

www.neitileu.no

Forsidebilde fra demonstrasjonen mot EUs tjenstedirektiv i Strasbourg 14. februar 2006 (foto: Maria S. Walberg).

©2006 Nei til EU

Redaktør: Morten Harper

Layout/design: Eivind Formoe

Korrektur: Jan Terje Kristiansen

Trykk: Asker Print

Printed in Norway

ISSN: 1504-5374

Opplag: 8 000

Tjenester til enhver pris?

Innhold:

1. Sammendrag.....	side 4
2. Hva er norsk lønn?.....	side 6
3. Bakteppet: et arbeidsliv forvridt av sosial dumping	side 7
4. Hvorfor et tjenestestedirektiv?	side 8
5. Det opprinnelige forslaget fra EU-kommisjonen.....	side 9
6. Kompromisset i EU-parlamentet	side 13
7. Det nye forslaget til EU-kommisjonen	side 15
8. Det politikerne ikke våger å avklare	side 20
9. Hva direktivet omfatter	side 21
10. Hva kan norske myndigheter kreve?	side 24
11. Norsk arbeidsrett gjelder – men undergraves likevel	side 25
12. Økt konkurranse øker faren for sosial dumping	side 28
13. Langt fram til vedtak	side 29
14. Avgjørende at kampen fortsetter	side 30
15. Fra Bergen til Tsjekkia	side 31
16. Studieplan	side 32

Piktogrammene som er brukt i heftet har betydning som forklart nedenfor. I tillegg har vi lagt til stikkord i marginen for å lette oppslag ved gjenbruk.

Nøkkelsetninger
Redaksjonens forslag
til bokmerker

Fakta
Supplerer artiklene
med tall og sitater

1. Sammendrag

øke konkurransen I januar 2004 la EU-kommisjonen fram et forslag til tjenstedirektiv. Formålet med forslaget var å øke konkurransen om å yte tjenester på tvers av grensene i EU- og EØS-området. Nasjonale regelverk som hindrer konkurransen, må vekk.

Direktivet omfatter all tjenesteyting det er konkurranse om innen den enkelte medlemsstat. Hvis direktivet tas inn i norsk lov, har tjenesteytere som er gitt lov til å yte tjenester i ett EU- eller EØS-land, rett til å yte disse tjenestene også i Norge.

protester Aldri har noe EU-forslag blitt møtt med så voldsomme protester – fra fagforbund, fra forbrukerorganisasjoner og fra organisasjoner for brukere og klienter innen helse- og sosialsektoren. Europeisk fagbevegelse har stått sammen om å fordømme forslaget til tjenstedirektiv og har mobilisert til kraftige demonstrasjoner rundt om i Europa. Ved folkeavstemningene i Frankrike og Nederland ble tjenstedirektivet en viktig del av mobiliseringsgrunnlaget for nei-sida.

Mye av kritikken retta seg mot det såkalte opphavslandsprinsippet. Prinsippet innebærer at et selskap som yter tjenester i andre land, skal følge regelverket i det landet der selskapet er registrert – og ikke i det landet der tjenestene ytes. Kontrollen med at regelverket følges, skal også utføres av det landet der selskapet er registrert.

Opphavslandet har fortsatt hovedkontrollen

16. februar 2006 vedtok EU-parlamentet et kompromissforslag som var mindre dramatisk enn forslaget fra EU-kommisjonen – men også så uklart at EF-domstolen ville fått avgjørende innflytelse på hvordan direktivet skulle forstås.

siste forslag 4. april 2006 la EU-kommisjonen fram et nytt forslag til tjenstedirektiv – i stor grad basert på de politiske kompromissene i EU-parlamentet. I dette forslaget fastslår artikkel 35 at vertslandet kan kontrollere utenlandske tjenesteytere, men bare hvis krava ikke bryter prinsippene om ikke-diskriminering, nødvendighet og proporsjonalitet. Det innebærer at:

a) krava ikke må diskriminere direkte eller indirekte etter nasjonalitet eller, for firma, på grunnlag av den medlemsstat der de er etablert (ikke-diskriminering);

b) krava skal være begrunna i hensynet til offentlig orden, offentlig sikkerhet, folkehelse eller miljøvern (nødvendighet);

c) krava skal sikre at det tilsiktede målet oppfylles, og må ikke gå ut over det som er nødvendig for å nå dette målet (proporsjonalitet).

vertsland og opphavsland Innen disse begrensningene gjelder altså et vertslandsprinsipp, og særlig det siste kravet setter stramme rammer for hva som er mulig å kontrollere.

For alle andre krav gjelder artikkel 34. Den fastslår at det er opphavslandet som skal føre tilsyn med tjenesteytere som yter tjenester i andre land, og da er det lovgivningen i opphavslandet som skal følges (art. 34.1). Opphavslandet er likevel ikke «forpliktet til å kontrollere faktiske forhold på den medlemsstats område hvor tjenesteytelsen utføres». Det kan be om at myndighetene i vertslandet gjennomfører kontrollen med «faktiske forhold» (art. 34.3).

Det politikerne ikke våger å avklare

Kompromisset i parlamentet var som alle slike kompromiss: Det som fra Kommisjonens side var en brutalt nyliberal lovtekst, ble gjort om til en tekst der brutaliteten er tåkelagt. Den nyliberale realiteten blir først synlig når EF-domstolen fastslår hvordan direktivet MÅ forstås hvis det skal bidra til friest mulig konkurranse om å yte tjenester på tvers av grensene.

Slike avklaringer har fra starten vært EF-domstolens varemerke. Det politikerne ikke makter – eller ikke våger – å avklare, det avklares av dommerne i EF-domstolen. Derfor er det all mulig grunn til å vente at det blir EF-domstolen som nå skal brøyte vei fram til «fri flyt av tjenester» gjennom det villnis av klarhet som tjenestedirektivet kan ende opp som.

EF-domstolen
avklarer

Må vi privatisere?

Direktivet, slik det nå foreligger, vil ikke i seg sjøl pålegge privatisering av offentlige tjenester. Direktivet vil heller ikke kreve at monopoler avskaffes. Det er sannsynlig at dette gjør det mulig å føre tjenester som er åpna for konkurranse tilbake til det offentlige igjen, det som er kalt re-kommunalisering. Men sikkert er det ikke.

Lønnsregler og arbeidsrettslige forhold omfattes ikke av direktivet. De viktigste delene av den norske arbeidsmiljøloven vil derfor fortsatt gjelde for alt arbeid som utføres i Norge. Direktivet griper heller ikke inn mot forhandlings- og streikeretten.

ikke lønnsregler

Nå hjelper det lite at direktivet ikke griper inn mot norske «lønnsregler». I Norge har vi ingen lønnsregler utover dem som fins i tariffavtaler, samtidig som store deler av norsk arbeidsliv ikke dekkes av noen tariffavtale. Det er i de delene av arbeidslivet konkurransen fra utenlandske tjenesteytere vil bli særlig følsom.

Økt konkurranse betyr økt sosial dumping

Tjenestedirektivets formål om økt konkurranse på tvers av landegrensene fører naturligvis til økt konkurranse også mellom de arbeidstakerne som skal yte disse tjenestene. Det kunne de fleste arbeidstakere ha tålt dersom arbeidslivet i Europa var vesensforskjellig fra det som faktisk eksisterer – dersom vi hadde hatt et Europa med full sysselsetting, med sterke fagforeninger i alle bransjer og sektorer, med effektiv overvåking fra tillitsvalgte og offentlige tilsyn av alle tilløp til sosial dumping.

Virkeligheten er den stikk motsatte. Mister du jobben, er du arbeidsløs som millioner av andre. Stadig færre har en fagforening i ryggen, stadig flere jobber i bransjer og sektorer uten tariffavtaler, og stadig flere fagforeninger tvinges til å godta avtaler som betyr lavere lønn og lengre arbeidstid.

I Soria Moria-erklæringen fra de tre regjeringspartiene står det at «Regjeringen vil arbeide for at EU ikke gjennomfører et tjenestedirektiv som fører til sosial dumping». Det står også at den vil vurdere å bruke reservasjonsretten i EØS hvis særlig viktige norske interesser trues. Tjenestedirektivet, både det opprinnelige og reviderte forslaget, vil øke konkurransen innenfor tjenestesektoren og føre til mer sosial dumping.

Soria Moria

2. Hva er norsk lønn?

Debatten om tjenstedirektivet er full av forvirring. Ett av de verste eksemplene på misvisende informasjon er TV2/Nettavisen fra 16. februar der ingressen fastslår: «Polakker og andre arbeidere fra EU-land skal ha norsk lønn hvis de jobber i Norge. Det bestemte EU-parlamentet torsdag.»

tarifflønn

Men «norsk lønn» fins ikke. I store deler av arbeidslivet fins det riktig nok tariff-lønn. Men i resten av arbeidslivet fins det bare tilbud og etterspørsel. Er du ikke fornøyd med lønna du tilbys, får du prøve andre steder. Ingen norsk lov hindrer en arbeidsgiver å tilby verken 50 eller 20 kroner timen.

Det kommer klart fram i denne reportasjen i Dagens Næringsliv:

– “Kampen om ... oppdrag ... har utviklet seg til en veritabel krig der alle midler brukes. En rekke selskaper opererer uten å betale moms, skatt eller tarifflønn til ansatte, bare 15-20 av 100 selskaper er seriøse ...”

– “..laveste anbud på en jobb kan ligge på en femtedel av høyeste anbud.”

– “..selskapene benytter seg av en rekke mer eller mindre lovlige metoder for å få ned kostnadene. De ansetter først og fremst uorganisert arbeidskraft, og med dagens situasjon på arbeidsmarkedet er det lett å finne personer som tar en jobb lønnet under tariff.”

– “... det er grelle eksempler på krav fra arbeidsgiver om å arbeide opptil syv timer ekstra hver dag uten betaling. En person som ikke var villig til dette fikk sparken.”

Dagens Næringsliv 5. april 1990

virkeligheten omkring direktivet

Dette var rengjøringsbransjen i Bergen for 16 år sia. Dumping av lønns- og arbeidsvilkår er altså ikke noe nytt, noe som kom med baltere og polakker etter 1. mai 2004. Dette glimtet fra den sosiale virkeligheten er viktig fordi debatten om tjenstedirektivet blir meningsløs uten å at vi legger til grunn hvilken virkelighet direktivet skal inn i.

Arbeids-
løsheten
i EU var

i fjor 8,7%. Dette er nesten det dobbelte av Norge, hvor andelen var 4,6%.

(Kilde: Eurostat)

3. Bakteppet: et arbeidsliv forvridd av sosial dumping

«Det er ikke synd på meg. Jeg kan alltid hyre inn polakker, men hva skal de norske håndverkerne gjøre? Og hvem skal ta ansvar for utviklingen av faget her hjemme?»

Malermester Cato Oddset i Dagens Næringsliv 7. februar 2005

I Soria Moria-erklæringen fra de tre regjeringspartiene står det at «Regjeringen vil arbeide for at EU ikke gjennomfører et tjenstedirektiv som fører til sosial dumping». Nå er hensikten med tjenstedirektivet å øke konkurransen om de aller fleste tjenester. Slik arbeidslivet ser ut i alle europeiske land, vil mer konkurranse nødvendigvis øke omfanget av sosial dumping.

Det har lenge vært så mye lønnsdumping også i det norske arbeidslivet at tida var overmoden for kraftige tiltak. I mange bransjer har tariffbestemte lønns- og arbeidsvilkår vært undergravd lenge. Så langt tilbake som i 1995 vant et spansk firma anbudskampen om å pusse opp tre SAS-hotell – og ga arbeiderne sine ei betaling som kan ha vært så lav som 22 kroner timen. Beløpet er uvisst siden de ansatte hadde munnkurv og firmaet nektet å si noe. Det er flest slike eksempler innen byggebransjen, i veitransporten, i hotell- og restaurantbransjen, innen rengjøring og i offshorevirksomheten (se nettstedene www.faf.no/oestforum og www.heis.no).

Behovet for kontroll av uverdige forhold i arbeidslivet er stort fordi bruk av anbud, underentrepriser og utkontraktering er blitt stadig mer vanlig. Det gjelder både privat og offentlig sektor. De som kan presse lønns- og arbeidsvilkåra nedover, kan lettere vinne oppdrag. Dermed er nedgangsspiralene i gang.

Når det likevel – i forhold til andre land – har vært relativt få eksempler på grov sosial dumping i Norge, skyldes det to forhold:

- 1) at så store deler av arbeidslivet har vært dekket av tariffavtaler;
- 2) og at arbeidsløsheten i flere tiår har vært relativt lav.

Den viktigste garantien for at arbeidsgivere betaler skikkelig lønn, er at det fins nok av alternative arbeidsplasser «rett over gata». Siden arbeidsmarkedet ikke har vært like stramt for alle kategorier arbeidstakere, har tariffavtaler vært en viktig tilleggs-garanti for anstendige lønns- og arbeidsvilkår.

Begge disse garantiene er svakere enn før. Tariffavtaler dekker ikke en like stor del av arbeidstakerne, og arbeidsløsheten er høy, særlig blant innvandrerdøm. Siden vi etter 1. mai 2004 deler arbeidsmarked med land der arbeidsløsheten er langt større enn i Norge, kan sosial dumping bli en mye mer påtrengende realitet enn til nå i deler av det norske arbeidslivet.

Denne utviklingen truer ikke bare situasjonen for arbeidstakere. Den truer også de arbeidsgiverne som vil ha anstendige forhold i arbeidslivet.

Soria Moria

Norges situasjon

Les mer om sosial dumping

i *Arbeidsinnvandring og EØS – hva kan gjøres med lønnsdumpinga?* i skriftserien til Nei til EU, Vett nr. 1/2005.

4. Hvorfor et tjenstedirektiv?

EU-kommisjonens forslag

I januar 2004 la EU-kommisjonen fram et forslag til tjenstedirektiv. Formålet med forslaget var å øke konkurransen om å yte tjenester på tvers av grensene i EU- og EØS-området. Nasjonale regelverk som hindrer konkurransen, må vekk. Det vil gi forbrukerne flere valgmuligheter, forbedre kvaliteten og gjøre tjenestene billigere – ifølge EU-kommisjonen.

EU-regjeringene hadde i årevis vedtatt uttalelser om å skjerpe konkurransen innen viktige tjenestenæringer slik at EU kunne bli verdens «*mest dynamiske og konkurransedyktige område*» – slik det kreves i den såkalte Lisboa-strategien som regjeringssjefene i EU vedtok i juni 2000.

På tvers av landegrensene

Tjenester kan ytes på tvers av landegrenser på fire måter:

typer tjenester

- 1) En tjenesteyter i ett land kan – hjemmefra – yte tjenester direkte til borgere i andre land.
- 2) En tjenesteyter kan yte tjenestene sine i et annet land enn der den er registrert, men uten å etablere seg der.
- 3) En tjenesteyter kan ta med seg sine ansatte når et oppdrag i et annet land skal utføres, såkalt utstasjonering.
- 4) En tjenesteyter kan etablere seg i et annet land enn der den har sitt hovedsete.

De tre første måtene å yte tjenester på, dreier seg om salg av tjenester på tvers av grenser. Her skal EU-prinsippet om fri flyt av tjenester gjelde. Den siste måten dreier seg om å etablere seg i et annet land for å yte tjenester der på linje med innenlandske tjenesteytere. Her skal EU-prinsippet om fri etableringsrett gjelde.

etableringsrett og fri flyt

Fri etableringsrett og fri flyt av tjenester er de to hovedmålene som tjenstedirektivet skal sikre. Direktivet omfatter all tjenesteyting som det er konkurranse om innen den enkelte medlemsstat. Der hvor det er konkurranse, skal tjenesteytere fra andre EU- og EØS-land stilles likt med nasjonale tjenesteytere.

Hvis direktivet tas inn i norsk lov, har tjenesteytere som er gitt lov til å yte tjenester i ett EU- eller EØS-land, rett til å yte disse tjenestene også i Norge.

Formålet med forslaget var å øke konkurransen om å yte tjenester på tvers av grensene i EU- og EØS-området.

5. Det opprinnelige forslaget fra EU-kommisjonen

To hovedprinsipp var kjernen i det opprinnelige forslaget til EU-kommisjonen, prinsippene om gjensidig godkjenning og om opphavslandskontroll. *Prinsippet om gjensidig godkjenning* betyr at tjenesteytere som er godkjent i ett EU- eller EØS-land, skal kunne tilby tjenestene sine i alle andre EU- og EØS-land. *Opphavslandsprinsippet* innebærer at et selskap som yter tjenester i andre land, skal følge regelverket i det landet der selskapet er registrert – og ikke i det landet der tjenestene ytes. Kontrollen med at regelverket følges, skal også utføres av det landet der selskapet er registrert.

godkjenning

opphavsland

Utløste en proteststorm

Aldri har noe EU-forslag blitt møtt med så voldsomme protester – fra fagforbund, fra forbrukerorganisasjoner og fra organisasjoner for brukere og klienter innen helse- og sosialsektoren. Europeisk fagbevegelse har stått sammen om å fordømme forslaget til tjenstedirektiv og har mobilisert til kraftige demonstrasjoner rundt om i Europa. Ved folkeavstemningene i Frankrike og Nederland ble tjenstedirektivet en viktig del av mobiliseringsgrunnlaget for nei-sida.

kritisk fagbevegelse

EPSU, Den europeiske føderasjonen for offentlig ansatte, fastslo på kongressen i Stockholm i juni 2005 at direktivet er «*det siste og mest oppsiktsvekkende eksemplet på at konkurranse settes over sosiale og miljømessige hensyn*». EPSU var særlig redd for at tariffavtaler ville kunne framstå som handelshindringer og bli undergravd av dommer i EF-domstolen.

Den europeiske føderasjonen for fagorganiserte i gruve, kjemi- og energisektoren, EMCEF, som også hadde kongress i Stockholm i juni 2005, advarte mot at «*postkassefirma i land med lav lønn og sviktende sosial velferd og miljøarbeid*» kan yte tjenester i andre EU-land med «*uslåelige vilkår*»: «*Vi kan ikke akseptere et ultra-liberalt Europa som behandler de ansatte som varer.*»

Frits Bolkestein, som la fram direktivet på vegne av EU-kommisjonen, holdt fast på at direktivet ikke ville ha noen som helst verdi uten prinsippet om opphavslandskontroll. Så seint som 22. november 2005 godtok et stort flertall (25 mot 10) i EU-parlamentets utvalg for det indre markedet den mest omstridte delen av direktivet, prinsippet om at det er opphavslandet som skal kontrollere egne selskap når de yter tjenester i andre land.

Bolkestein-direktivet

«Det indre marked er fortsatt svært fragmentert i tjenestesektoren, spesielt innenfor distribusjon og detaljhandel. Tjenestesektoren står for 70 % av BNP. Men selskaper og forbrukere lider fortsatt av mange restriksjoner for etablering av virksomhet og grensekryssende tjenester. Dette er en alvorlig begrensning for den europeiske konkurransevnen.»

EU-kommisjonens rapport *Delivering Lisbon Reforms for the Enlarged Union*, 20. februar 2004 (COM(2004)29, side 12).

Full slakt av tjenstedirektivet

På en høring i EU-parlamentet 11. november 2004 ble forslaget til tjenstedirektiv slakta så ettertrykkelig som det går an. Talspersoner for 20 høringsinstanser var innbudt, og kritikken mot direktivet var knallhard fra alle med unntak for de fire som representerte klare næringsinteresser.

Den europeiske arbeidsgiverorganisasjonen UNICE hilste direktivforslaget velkommen fordi det ville føre til lavere kostnader og økt konkurransevne – og hadde ingen kritiske kommentarer. Talspersoner for liberale yrker, for små og mellomstore bedrifter og for private helseforetak fulgte opp i samme retning.

Kritikken fra de andre høringsinstansene var så krass at hvis et lovforslag fra en norsk regjering hadde fått en slik medfart, ville det blitt en dundrende politisk skandale både for dårlig håndverk og for provoserende innhold.

Krass kritikk fra Euro-LO

Catelene Passchier fra Euro-LO konkluderte med at direktivforslaget kan *«øke farten på dereguleringene, alvorlig undergrave ansattes rettigheter og vern av ansatte - og ødelegge tilbudet av grunnleggende tjenester til europeiske borgere»*.

Euro-LO konkluderte med at: *«Det truer med å undergrave eksisterende tariffavtaler, nasjonale arbeidslivsregler og den europeiske sosialmodellen. Av disse grunnene kan ikke ETUC (Euro-LO) støtte direktivforslaget.»*

Når arbeid og kapital er enig

Wilhelm Küchler, presidenten i FIEC, Den europeiske bygningsindustriføderasjonen, beklaga at bygningsarbeiderføderasjonen (EFBWW) ikke var invitert til høringa. Han hadde derfor samsnakka med dem slik at han uttalte seg både for arbeidsgivere og ansatte!

Begge parter var enige om at tjenstedirektivet *«vil redusere virkningen av utstasjoningsdirektivet til praktisk talt null»*. For oss er det utstasjoningsdirektivet som er viktig og som vi vil forsvare både mot andre direktiv og mot avgjørelser i EF-domstolen. (Se s. 20)

Küchler kunne ikke godta at det ikke kan kreves at selskapet som yter tjenester i et annet land skal ha noen som representerer selskapet i det landet der tjenestene ytes. Like skarpt kritiserte han at det er forbudt for en medlemsstat å kreve dokumentasjon over hvem som er ansatt for å yte tjenester i et annet land.

Særlig negativt i Norden

Professor Niklas Bruun fra Arbetslivsinstitutet i Stockholm var skarp i kri-

tikken av direktivforslaget. Det vil virke særlig negativt i land som Danmark og Sverige der arbeidslivet i så stor grad reguleres ved tariffavtaler og ikke av lovgivning.

Bernadette Ségol fra UNI-Europa, fagforbundet for mange viktige tjenestenæringer, krevde at utleiefirmaer måtte holdes helt utafør direktivet. Ellers vil det føre til utbytting og sosial dumping. Skruppelløse cowboy-selskap må ikke få slippe til!

Samling i bunn

Talspersonen for en europeisk organisasjon for brukere av sosiale tjenester (European Social Platform) konkluderte med at når opphavlandet skal føre kontroll med tjenestene kan det føre til et «*race to the bottom*» (samling i bunn) når det gjelder kvaliteten på tjenestene. Det er for eksempel så forskjellige standarder når det gjelder tjenester for funksjonshemmede i EUs 25 medlemsland, at direktivet vil virke helt ødeleggende.

Når det er opphavlandet som skal kontrollere, vil medlemsstatene miste muligheten til å overvåke utenlandske tjenesteytere – «*samtidig som det er tvilsomt om opphavlandet vil være motivert til å ta seg av slik overvåking*».

Jim Murray fra Den europeiske forbrukerorganisasjonen (BEUC) pekte på at når tjenestene skal kontrolleres fra opphavlandet, vil det ikke være mulig for en medlemsstat å opprettholde strenge krav til innenlandske selskap. Da vil de ikke klare seg i konkurransen med de utenlandske.

En nederlandsk jurist, B.J. Drijbe, var helt enig: Det kan være fint å gi opp egne regler hvis en får fellesregler til gjengjeld. Men når det ikke fins fellesregler, vil landet med lavest standard sette standarden for alle.

Truer en samfunnsmodell

Mange kritiserte EU-kommisjonen for at den bare la vekt på økonomiske forhold og fullstendig overså de sosiale og menneskelige virkningene av en konkurranse på tjenstedirektivets premisser. En av innleiderne viste til høringsuttalelsen fra den britiske regjeringen. «*Det fins ingen passende modell for å anslå virkningene av den liberaliseringen som direktivet foreslår.*»

Raoul Jennar fra bistandsorganisasjonen Oxfam i Belgia tok hardest i: Direktivforslaget er farlig. Det truer en samfunnsmodell som har vært bygd opp skritt for skritt i løpet av to hundre år: «*Det raserer all innsats som er satt inn for å bekjempe trafficking, svart arbeid og de nye formene for slaveri.*»

(Alle høringsdokumentene ligger på nettsida til EU-parlamentet, www.europarl.europa.eu, der en må gå via IMCO, komiteen for det indre markedet.)

Ukritisk Bondevik-regjering

Bondevik-regjeringen presenterte 29. november 2004 kommentarene sine til forslaget om tjenstedirektiv. Kommentarene griper fatt i mye av svakhetene og provokasjonene i direktivforslaget. Men det var to markeringer av mer generell art som viser at Bondevik-regjeringen ville ha endt med å godta alt som kom fra Brussel:

ja til fri flyt

1) Bondevik-regjeringen hilste direktivet velkommen, fordi det vil fjerne handelshindringer «som kan hindre potensialet for vekst og sysselsetting». Det betyr at regjeringen så positivt på å slippe konkurransen løs på enda flere områder av arbeidslivet.

2) Bondevik-regjeringen så prinsippet om opphavslandskontroll som et positivt tiltak for å fremme den frie flyten av tjenester.

6. Kompromisset i EU-parlamentet

16. februar 2006 vedtok EU-parlamentet et kompromissforslag som er mindre dramatisk enn forslaget fra EU-kommisjonen – men også så uklart at det blir EF-domstolen som til slutt må avgjøre hvordan direktivet skal forstås.

Det var de store partigruppene som forhandla seg fram til dette kompromisset – den store gruppa av sentrum-høyre-partier og den sosialdemokratiske gruppa. 394 stemte for kompromisset, 215 stemte mot og 33 avholdt seg fra å stemme. Alle i den venstresosialistiske gruppa, nesten alle i den grønne gruppa og en del sosialdemokrater, blant annet de franske sosialistene, stemte mot direktivet. Det gjorde også de på høyresida, som ville hatt direktivet slik det opprinnelig var.

I mange medieoppslag ble det fastslått at opphavlandsprinsippet nå var tatt ut av tjenstedirektivet. Det var direkte feil. I EU-parlamentets vedtak 16. februar er ordet opphavlandsprinsipp nevnt stadig vekk i direktivteksten. Men forklaringen av prinsippet som ble gitt i forslaget til EU-kommisjonen om at «*tjenesteyterens etablering, virke og atferd, tjenesteytelsens kvalitet og innhold samt normer og sertifiseringer*» skal følge regelverket i opphavlandet, er tatt ut.

Likevel vises det til opphavlandsprinsippet i mange av artiklene. I punkt 6 i innledningen står det at «*det bør innføres en velavveid kombinasjon av foranstaltninger som omfatter målrettet harmonisering, administrativt samarbeid, anvendelse av opprinnelseslandets bestemmelser og oppmuntring til å utarbeide atferdskodekser på bestemte områder.*»

Uklart om opphavlandsprinsippet gjelder

Det er svært uklart i hvilken grad opphavlandsprinsippet fortsatt ligger til grunn i parlamentets vedtak. Det uttrykkes også direkte i punkt 37 i innledningen der det står at «det er nødvendig å avklare i hvilken utstrekning tjenesteytere omfattes av lovgivningen i den medlemsstat hvor de er etablert, og i hvilken utstrekning lovgivningen i den medlemsstat hvor tjenesteytelsen utføres, gjelder».

Hvordan og når det skal avklares, sies det ikke noe om. Skal det avklares i sjølve direktivteksten – eller skal jobben overlates til EF-domstolen? Det står det ikke et ord om. Overlates det til EF-domstolen, vet vi i hvilken retning direktivet vil tolkes. EF-domstolen ser det som sin hovedoppgave å sikre integrasjonen mot «*en stadig tettere union*» slik EUs mål har vært uttrykt i artikkel 1 i alle EU-traktatene fra Romatraktaten i 1957 til og med Nicetraktaten i 2000. Domstolen har i praksis valgt å se markedsliberalisme som virkemidlet for å få til en slik integrasjon.

«Det er nødvendig å avklare» – men vil det bli avklart? Uklarheten er nødvendig for dem som vil dempe opprøret omkring tjenstedirektivet. I klartekst: Et direktiv som likner på det EU-kommisjonen opprinnelig foreslo, vil ikke kunne vedtas uten å utløse en sosial forbitrelse av uforutsigbare dimensjoner.

uklart kompromiss

opphavsland

tettere union

Vurderinger fra medlemmer av EU-parlamentet

Uka etter voteringen i EU-parlamentet 16. februar 2006 ble vurderingene fra en del parlamentarikere lagt ut på nettstedet www.EUPolitix.com. De er sterkt uenige om hva som ble vedtatt:

«Opphavlandsprinsippet er essensielt. Forhandlerne fra min gruppe forsikrer at den nye formuleringen er identisk med dette prinsippet. Men forhandlerne for sosialdemokratene sier at de lyktes å bli kvitt det.»

Astrid Lulling, Luxemburg, medlem av EPP-ED, den store sentrum-høyre-gruppa

«Frykten for sosial dumping har nå blitt uten grunnlag.»

Frederika Brepoels, Belgia, medlem av EPP-ED, den store sentrum-høyre-gruppa

«Med dette tjenstedirektivet har vi skapt et åpent marked med rettferdig konkurranse og sosial og økologisk beskyttelse for alle.»

Max van den Berg, sosialdemokrat fra Nederland

«Kampanjen mot opphavlandsprinsippet ser bort fra det faktum at dette prinsippet er basis for den EU-retten (Cassis de Dijon-rettssaken i 1979) som er grunnlaget for det indre markedet.»

Graham Watson, Storbritannia, leder av den liberale gruppa i EU-parlamentet

«Endringer vil komme, men denne gang ville det ha vært mye bedre for dem å godta endringer, og dra nytte av dem, i stedet for å sette opp enda et massivt forsvar som lett vil bli utmanøvrert.»

Bill Newton Dunn, Storbritannia, medlem av den liberale gruppa

Motstanden mot direktivet har ført til *«at nesten ingen nå våger åpent å støtte opphavlandsprinsippet. Det er unødvendig å si at det ikke betyr at denne perverse regelen er forsvunnet. Men det styrker vår evne til å opponere mot det.»*

Francis Wurtz, Frankrike, leder for den venstresosialistiske gruppa GUE/NGL

«Kosmetiske endringer ble gjort og opphavlandsprinsippet ble omdøpt, men innholdet i direktivet ble ikke endra.»

Sahra Wagenknecht-Niemeyer, Tyskland, medlem av den venstresosialistiske gruppa GUE-NGL

Vedtaket *«kaster direktivteksten ut i forvirring: artikkel 1 tilsier at dette skulle være en vertslandslov, mens artikkel 3 kan tolkes slik at det er opprinnelseslandsloven som først og fremst gjelder.»*

Vladimir Zelezný, Tsjekia, medlem av den EU-skeptiske gruppa ID

7. Det nye forslaget til EU-kommisjonen

Etter kompromisset i EU-parlamentet i februar var det venta at EU-kommisjonen ville sende direktivet mest mulig uendra vidare til statsrådene i Ministerrådet. Det kunne være risikabelt å legge inn annet enn kosmetiske endringer i forhold til det sårbare kompromisset som de to store partigruppene i EU-parlamentet, sosialdemokratene og den største høyregruppa, hadde klart å snekre.

Derfor var det overraskende at Kommisjonen rett før påske (4. april 2006) la fram et forslag til direktivtekst med så omfattende endringer at «alt» må til ny diskusjon. Det er lagt inn endringer i så godt som alle de 47 artiklene i sjølve lovteksten og også i de premissene som fastlegges i de 73 innledende punktene.

Hele avsnitt er fjerna eller endra, nye avsnitt er lagt inn og setninger er omformulert. Var kompromisset vanskelig å trenge inn i, er det ikke blitt enklere nå. Hver endring vil bli saumfart, ikke først og fremst av statsråder og EU-parlamentarikere, men av faglige tillitsvalgte og juridiske eksperter i de organisasjonene og institusjonene som ivaretar interessene til grupper som er avhengig av kvaliteten på tjenester som ytes.

Hva har skjedd med opphavslandsprinsippet?

La oss se på et kjernepunkt i debatten, det såkalte opphavslandsprinsippet. Det innebærer at et selskap som yter tjenester i andre land, skal følge regelverket i det landet der selskapet er registrert – og ikke i det landet der tjenestene ytes. Kontrollen med at regelverket følges, skal også utføres av det landet der selskapet er registrert.

Dette opphavslandsprinsippet fins ikke lenger som ord i lovteksten. Det er erstatta av en lang, ny lovparagraf der kjernen ser slik ut:

«Medlemsstatene respekterer tjenesteyteres rett til å utføre tjenesteytelser i en annen medlemsstat enn den de er etablert i. Den medlemsstat hvor tjenesteytelsen leveres, sikrer fri adgang til å oppta eller utøve tjenestevirksomhet på statens område.» (Art. 16.1)

Videre står det i samme artikkel at medlemsstatene ikke kan hindre slik tjenesteyting fra utlandet med krav som bryter følgende prinsipper:

- a) krava må ikke diskriminere direkte eller indirekte på grunnlag av nasjonalitet eller, for firma, på grunnlag av den medlemsstat der de er etablert (prinsippet om ikke-diskriminering);
- b) krava skal være begrunna i hensynet til offentlig orden, offentlig sikkerhet, folkehelse eller miljøvern (prinsippet om nødvendighet);
- c) krava skal sikre at det tilsiktede målet oppfylles og må ikke gå ut over det som er nødvendig for å nå dette målet (prinsippet om proporsjonalitet).

Her fins det juristmat i store mengder, særlig i de to siste punktene. En stat som

ny diskusjon må til

Et selskap som yter

tjenester i andre land, skal følge regelverket i det landet der selskapet er registrert – og ikke i det landet der tjenestene ytes.

tre prinsipper

juristmat

begrenser tjenesteyting fra andre land ut fra hensyn til offentlig orden eller miljøvern, må greie å overbevise juristene i EU-kommisjonen og dommerne i EF-domstolen om at hensikten på ingen måte er å verne egne tjenesteytere. Samtidig innebærer kravet om proporsjonalitet at en av sosiale eller andre hensyn ikke kan begrense tjenesteyting fra andre land hvis slike hensyn kan ivaretas på andre måter enn ved å hindre «flyten av tjenester» over grensene.

Det er derfor ikke en intetsigende presisering når det i innledningen til direktivet står at «*det er nødvendig å avklare i hvilket omfang de krav som er gjeldende i den medlemsstat der tjenesteytelsen leveres, kan pålegges*» (punkt 37). Det er heller et varsel om at opphavlandsprinsippet kan snike seg inn i direktivet bakveien. Med minst mulig oppmerksomhet mens direktivet behandles politisk, og synlig for alvor når EU-jussen overtar direktivet.

tolkninger

For det er mye uavklart jus omkring direktivteksten. Som vanlig i slike tilfelle vil vi derfor ikke få klart svar på hva direktivet betyr i praksis før omstridte saker er prøvd for EF-domstolen. Det er i seg sjøl lite beroligende – siden EF-domstolen vanligvis legger til grunn nokså vidtgående tolkninger av EUs fire markedsfriheter når slike saker skal avklares.

Hvem skal kontrollere?

Opphavlandsprinsippet innebar at et selskap som yter tjenester i andre land, skulle følge regelverket i det landet der selskapet er registrert – og ikke i det landet der tjenestene ytes. Kontrollen med at regelverket følges, skulle også utføres av det landet der selskapet er registrert. Etter EU-kommisjonens nye forslag er det langt mer uklart hvem som nå har rett til å kontrollere, opphavlandet eller vertslandet.

Hvis norske myndigheter vil utføre «*kontroller, inspeksjoner og undersøkelser*» av en polsk tjenesteyter, skal slike forespørsler være «*behørig begrunnet*» (art. 33.3). Polske myndigheter skal i så fall sørge for at den polske tjenesteyteren gir «*alle de opplysninger som er nødvendige for tilsynet med virksomheten i overensstemmelse med nasjonal lovgivning*» (art. 33.4). Det er ikke helt klart hva som her menes med «nasjonal lovgivning», om det er norsk eller polsk lovgivning det er snakk om. Men den mest naturlige tolkningen er at det er opphavslanets, altså den polske, lovgivningen som gjelder.

Dette er snublende nær det samme som opphavslandskontroll. Norge kan be om at Polen foretar kontroller m.m., og da skal polske myndigheter melde tilbake hva resultatet av kontrollen har vært og om hvilke tiltak som er truffet.

vertslandet

Artikkel 35 fastslår at *vertslandet* likevel kan kontrollere utenlandske tjenesteytere innen rammen av de krav som er tillatt i artikkel 16 og 17. Vertslandet kan altså kontrollere at tjenesteyteren retter seg etter krav som er stilt ut fra «*hensynet til den offentlige orden, den offentlige sikkerhet, den offentlige helse og beskyttelsen av miljøet*» – hvis krava ikke bryter prinsippene om ikke-diskriminering, nødvendighet og proporsjonalitet. Innen disse begrensningene gjelder altså et vertslandsprinsipp.

Men for alle andre krav gjelder artikkel 34. Den fastslår at det er opphavslanet som skal føre tilsyn med tjenesteytere som yter tjenester i andre land, og da er det lovgivningen i opphavslanet som skal følges (art. 34.1). Opphavslanet er likevel

Dette er snublende nær det samme som opphavslandskontroll.

ikke «forplikta til å kontrollere faktiske forhold på den medlemsstats område hvor tjenesteytelsen utføres». Det kan be om at myndighetene i vertslandet gjennomfører kontrollen med «faktiske forhold» (art. 34.3).

Dette utdypes i artikkel 35.3:

«De kompetente myndigheter i den medlemsstat hvor tjenesteytelsen utføres, foretar etter anmodning fra etableringsmedlemsstaten de kontroller, inspeksjoner og undersøkelser som er nødvendige for å sikre etableringsmedlemsstatens faktiske tilsyn. De handler i den forbindelse innen for rammene av de fullmakter som er tillagt dem i deres egen medlemsstat. De kompetente myndigheter kan avgjøre hvilke tiltak som i det enkelte tilfelle er best egnet til å imøtekomme anmodningen fra etableringsmedlemsstaten.»

når opphavslandet kontrollerer

Bestemmelsen står i tilsynelatende speilvendt motstrid til hva som sies i artikkel 33a, punkt 2:

«Etableringsmedlemsstaten foretar kontroller, inspeksjoner og undersøkelser etter anmodning fra en annen medlemsstat og meddeler denne resultatene og de tiltak som eventuelt er truffet. De kompetente myndigheter handler i den forbindelse innen for rammene av de fullmakter som er tillagt dem i deres egen medlemsstat. De kompetente myndigheter kan avgjøre hvilke tiltak som i det enkelte tilfelle er best egnet til å imøtekomme en anmodning fra en annen medlemsstat.»

når vertslandet kontrollerer

Det er derfor ytterst uklart hva artiklene 33-35 summerer seg til. Sjøl om de skulle la seg tolke slik at de ikke motsier hverandre direkte, krever de et samarbeid mellom vertsland og opphavsland der det er stor usikkerhet om hvordan ansvar og rettigheter er fordelt.

Uansett: I den grad opphavslandets regler fortsatt skal følges, skal norske myndigheter kontrollere grensekryssende tjenesteyting etter regelverket i 27 EU- eller EØS-land. I samme grad vil det fortsatt være fristende for tjenesteytere – også for norske tjenesteytere – å etablere seg der hvor reglene er slappest. I den grad opphavslandet skal stå for kontrollen, kan en ha god grunn til å tvile på hvor sterk motiveringen vil være for å kontrollere virksomhet i andre land – og hvor effektiv kontrollen vil bli.

fristende å flytte

EU-kommisjonen satser på skadebegrensning

EU-kommisjonen godtok tilsynelatende kompromisset i EU-parlamentet da den la fram det nye forslaget til tjenstedirektiv. Men bare tilsynelatende. Tre ferske eksempler på «skadebegrensning» viser hvordan EU-kommisjonen jobber for å vinne tilbake mest mulig av det den tapte ved kompromissvedtaket i EU-parlamentet. EU-kommisjonen har i april 2006 lagt fram:

- 1) retningslinjer for hvordan utstasjoneringsdirektivet skal forstås,
- 2) et forslag til forordning om såkalte lovvalgsregler,
- 3) en melding om sosiale tjenester av allmenn interesse.

EU-kommisjonen utdyper

1) Retningslinjer for utstasjoneringsdirektivet

Samme dag som EU-kommisjonen la fram det nye forslaget til tjenestedirektiv, 4. april 2006, la den også fram noen klargjøringer av hvordan utstasjoneringsdirektivet skal forstås (COM(2006)159). Det kan for eksempel ikke stilles krav om at et selskap som utstasjonere ansatte til et annet land, skal ha en fast representant i det landet. Det er nok at en arbeidsformann representerer selskapet: *«Det må således anses for tilstrekkelig å utpeke en person blant de utstasjonerte arbeidstakere, for eksempel en arbeidsformann, som fungerer som bindeledd mellom den utenlandske virksomhet og den kompetente kontrollmyndighet.»*

ingen arbeidsgiver

Det betyr at en fagforening ikke har noen arbeidsgiver å ta kontakt med dersom den vil ha kjennskap til hvilken lønn og hvilke arbeidsvilkår som er avtalt. Det vil heller ikke være noen å forhandle med dersom det skulle være ønskelig.

Denne arbeidsformannen skal dessuten - så langt som denne klargjøringen rekker - bare være «bindeledd» til en «kompetent kontrollmyndighet», ikke til lokale fagforeninger. Her i Norge er det minst like nødvendig for en lokal fagforening å få kontakt med den som har ansvar for utstasjoneringen som det er for Arbeidstilsynet og andre offentlige kontrollorgan.

2) Forslag til forordning om lovvalgsregler

når lover kolliderer

EU-kommisjonen har også nylig lagt fram et forslag til forordning om såkalte lovvalgsregler, COM(2005)650. Det er regler som skal gjelde når lover fra ulike EU-land kolliderer. Om tjenesteytelse står det i forslaget til forordning: *«tjenesteytelsesavtaler er underlagt loven i det land hvor tjenesteyteren har sitt vanlige oppholdssted»* (art. 4.1d).

I dette forslaget til forordning står det altså helt klart at opphavslandsprinsippet skal gjelde ved tjenesteytelsesavtaler på tvers av grenser. Det kan tenkes at EU-kommisjonen kommer til å endre dette forslaget til forordning slik at det kommer på linje med det nye forslaget til tjenestedirektiv. I så fall må setningen over erstatte med hele innholdet i artikkel 16.1 slik det er sitert på s. 15 – og med de forvirrende artiklene 33-35. Da gir forordningen knapt noen avklaring på hvordan forholdet mellom to lands lover skal være når det gjelder tjenesteyting på tvers av grenser.

Det kan også tenkes at klarheten i tjenestedirektivet nettopp skal avklares med forslaget til lovvalgsforordning. Forordningen åpner derfor debatten om opphavslandsprinsippet på ny.

3) Melding om sosiale tjenester av allmenn interesse

«modernisering»

Meldingen om sosiale tjenester av allmenn interesse ble lagt fram 26. april 2006 (COM(2006)177). Den starter med å fastslå at EUs medlemsland også på det sosiale område i stigende grad dels overfører offentlige oppgaver til private og dels inngår såkalt offentlig-privat samarbeid (OPS). Denne «moderniseringstendensen» fører til at en stadig større del av de sosiale tjenestene faller inn under EU-lovgivningen slik at *«det er behov for å klargjøre hvordan en del EU-regler skal anvendes»*.

Meldingen fastslår at enhver aktivitet som innebærer å levere varer og tjenester til et marked er en økonomisk aktivitet uansett selskapets juridiske status, om det er offentlig eller privat, og hvordan det får sine inntekter. Det er også slik at tjenester som ytes mot betaling, er å regne som økonomisk aktivitet. Det gjelder også om de som nyter godt av tjenestene, ikke sjøl betaler for dem. Det fører til at *«nesten alle tjenester på det sosiale området kan regnes som økonomiske aktiviteter»*.

mot betaling

Dermed hører de inn under regelverket for det indre markedet sjøl om de skulle være unntatt fra tjenstedirektivet. De omfattes for eksempel av EU-traktatens artikkel 43 om fri etableringsrett i alle EU-land og artikkel 49 om frihet til å yte tjenester i alle EU-land.

Meldingen fastslår at *«det ikke er mulig å sette opp en liste av aktiviteter som i utgangspunktet ikke er økonomiske. Begrepet økonomisk aktivitet er et begrep som utvikler seg delvis som følge av politiske valg i hvert medlemsland»*. I praksis er det derfor EF-domstolen som avgjør om en bestemt aktivitet er av økonomisk art eller ikke – fastslår EU-kommisjonen.

I pressemeldingen om denne saken samme dag sier EU-kommisjonen at *«meldingen foretar ingen endringer i EU-lovgivningen, men framtidige endringer kan ikke utelukkes»*. Det vil heretter – annethvert år - bli lagt fram en rapport som *«beskriver de siste moderniseringstendensene, rettsavgjørelsene og utviklingstrekkene»*.

Helsetjenester ble tatt ut av tjenstedirektivet av EU-parlamentet, og EU-kommisjonen har godtatt det. EU-Kommisjonen varsler 26. april (MEMO/06/170) at det vil komme *«et separat initiativ»* om helsetjenestene.

helsetjenester

8. Det politikerne ikke våger å avklare

tåkelagt

Kompromisset i parlamentet var som alle slike kompromiss: Det som fra Kommissjonens side var en brutalt nyliberal lovtekst, ble gjort om til en tekst der brutaliteten er tåkelagt – og der den nyliberale realiteten først blir synlig når EF-domstolen fastslår hvordan direktivet MÅ forstås hvis det skal bidra til friest mulig konkurranse om å yte tjenester på tvers av grensene.

Slike avklaringer har fra starten vært EF-domstolens varemerke. Det politikerne ikke makter – eller ikke våger – å avklare, det avklares av dommerne i EF-domstolen.

Politikerne som stifta EU, vågde ikke å traktatfeste at enhver EU-lov skyver enhver nasjonal lov til side, også de nasjonale grunnlovene. Det var det EF-domstolen som fastslo for at målet med «en stadig tettere union» skulle kunne virkelig gjøres.

Det er heller aldri vedtatt av statsjefer eller statsråder fra EUs medlemsland at enhver vare som er godkjent for salg i ett EU-land, skal kunne selges i ethvert annet EU-land. Det prinsippet kom på plass gjennom en dom i EF-domstolen i 1979 – fordi domstolen fant ut at det måtte være noe slikt EUs stiftere hadde ment den gang de vedtok at det skulle være «fri flyt av varer» innad i EU.

EF-domstolen
brøyter vei

Derfor er det all mulig grunn til å vente at det blir EF-domstolen som nå skal brøyte vei fram til «fri flyt av tjenester» gjennom det villnis av uklarhet som tjenstedirektivet kan ende opp som.

Problemet for dem som vil ha et tjenstedirektiv, er at det i sin opprinnelige form så utilslørt viser EUs sanne ansikt. Det er faktisk slik EU er ment å være. Alle EU-traktater, fra Roma-traktaten til i dag, fastslår at det skal være fri flyt av tjenester på tvers av grensene i EU. Det er det EU-kommisjonen tok konsekvensen av da den gikk inn for et direktiv som fjerner mest mulig av det som hindrer den frie flyten av slike tjenester.

Men EUs sanne ansikt har ingen folkelig forankring. Forslaget til tjenstedirektiv ble det kraftigste nei-argumentet ved folkeavstemningene i Frankrike og Nederland i mai 2005. Skal EU ha et minimum av folkelig forankring, må EUs sanne ansikt skjules.

Det blir
EF-dom-
stolen

som skal brøyte
vei fram til «fri
flyt av tjenester»
gjennom det
villnis av uklarhet
som tjenstedirektiv
kan ende opp som.

9. Hva direktivet omfatter

Det har stått hard strid om hvilke tjenester direktivet skal omfatte. EU-kommisjonen ville at direktivets regler om fri flyt i prinsippet skulle gjelde alle tjenester med unntak for «tjenester av allmenn interesse» som for eksempel offentlig helsevesen og offentlig utdanning – og med unntak for tjenester som har fått sine egne direktiv (post, transport).

allmenn interesse

Det innebar at «tjenester av allmenn økonomisk interesse» som vann-, strøm- og gassforsyning, avløp og avfallsbehandling skulle omfattes av direktivets regler om fri flyt av tjenester. I februar 2006 gikk EU-parlamentet inn for å ta vannforsyning, avløps og avfallsbehandling ut av direktivet. Det har EU-kommisjonen nå godtatt.

Direktivet skal ikke gjelde tjenester som allerede er regulert gjennom egne direktiv. I praksis betyr det tjenester som allerede er liberalisert eller som skal liberaliseres gjennom slike direktiv. Det gjelder for eksempel finansielle tjenesteytelser, IT-tjenester og transporttjenester (art. 2.2.a-c), post, strømforsyning og gassforsyning (art. 17.1.a-c). Men de unntas bare for den frie flyten av slike tjenester over grensene. Utenlandske selskap kan på lik linje med norske etablere seg i Norge for å yte alle slike tjenester av «allmenn økonomisk interesse».

egne direktiv

Unntatt fra den frie flyten er nå også havnetjenester, vikarbyråer, helsetjenester, radio, TV og kinovirksomhet, lotterier, kasinoer og veddemål, private sikkerhetstjenester, sosial boligbygging, barnepass og «støtte til trengende familier og enkeltpersoner» (art. 2.2.ca-ch).

unntak

Om helsetjenestene sies det i innledningen til direktivet:

«Utelukkelsen av helsetjenester omfatter helsetjenester og farmasøytiske tjenester som utføres av fagfolk i helsesektoren overfor pasienter, med sikte på å vurdere, vedlikeholde eller rehabilitere deres helsetilstand når slike aktiviteter er forbeholdt et lovregulert yrke i den medlemsstat der ytelsen utføres.» (Punkt 10c i innledningen)

Om sosiale tjenester sies det:

«Dette direktiv omfatter ikke de sosiale tjenesteytelser i forbindelse med boligbygging, barnepass og støtte til trengende familier og personer som utføres av staten eller av tjenesteytere med oppdrag fra staten – på nasjonalt, regionalt eller lokalt plan – for å støtte personer som er i særlig nød på grunn av utilstrekkelig inntekt i familien eller en fullstendig eller delvis mangel på uavhengighet, eller som er fare for å bli marginalisert.» (Punkt 10h i innledningen. Se også meldingen om sosiale tjenester av allmenn interesse på side 18-19.)

«Familietjenester som sikter mot å støtte familier og unge mennesker» er unntatt. Om unntaket gjelder hjemmehjelp og hjemmesykepleie slik vi har det i Norge, er sannsynlig, men er av de punktene som må avklares.

hjemmehjelp

Prinsippet om gjensidig godkjenning skal ikke gjelde tjenester som en medlems-

stat har forbudt av hensyn til offentlig ro og orden, allmenn sikkerhet og folkehelse. Det derfor lite sannsynlig at selskap i Nederland, som der driver lovlig hallikvirksomhet, kan utvide virksomheten – på lovlig vis – til andre land med tjenstedirektivet som ryggstø.

ikke fullstendig

Direktivet inneholder ikke en fullstendig liste over tjenester som omfattes av direktivet. Men i punkt 14 i innledningen nevnes spesielt en del tjenesteytelser som er i «konstant utvikling»:

- tjenester for næringslivet: ledelsesrådgivning, sertifisering og prøving, vedlikehold og rengjøring av kontorer, reklame, rekrutteringstjenester og selgeres ytelser;
- tjenester for virksomheter og forbrukere: juridisk rådgivning, skatterådgivning, tjenester i forbindelse med fast eiendom, for eksempel eiendomsmegling, arkitekt-rådgivning, handel og distribusjon, tilrettelegging av messer og utstillinger, bilutleie, reisebyråer, turisttjenester, turistguider, fritidstjenester, sportssentre og forlystelsesparker – «og såfremt det ikke er utelukket fra direktivets anvendelsesområde, hjemmeservice, for eksempel hjelp til eldre». Det siste innebærer at det på ingen måte er klart hva som omfattes av unntaket for «støtte til trengende familier og enkeltpersoner» i artikkel 2.2.

Trass i unntakene faller fortsatt bortimot halvparten av alt arbeidsliv i EU inn under direktivet. EU-kommisjonen kunne derfor trygt fastslå i pressemeldingen etter parlamentsvedtaket at formålet med direktivet fortsatt er det samme: «å fjerne alle hindringer for den frie bevegelsen av tjenesteytelser i EU».

Nesten halvparten av alt arbeidsliv i EU faller inn under tjenstedirektivet.

Annenn EU-lovgivning om tjenesteyting har forrang

Hvis tjenstedirektivet skulle komme i motstrid med annen EU-lovgivning om tjenesteyting, skal slik lovgivning ha forrang (art. 3.1). Det gjelder for eksempel utstasjoneringsdirektivet, sosiale regler for dem som flytter mellom EU-land og de reglene EU har vedtatt om krav til yrkeskvalifikasjoner for en del yrkesgrupper (art. 3.1.a-d og Art. 17.5, 17.8 og 17.9).

Direktivet har ingen betydning for overvåking og transport av avfall (art. 17.12), for opphavsrett og intellektuelle eiendomsrettigheter (art. 17.13) eller for rettslig inkasso (art. 17.7a). Det griper heller ikke inn mot internasjonal privatrett (art. 17.20). Det betyr at forbrukerne «i prinsippet vil være omfattet av reglene i den forbrukerlovgivning som gjelder i deres egen medlemsstat» (art. 3.2).

Må vi privatisere?

Direktivet, slik det nå foreligger, vil ikke i seg sjøl pålegge en medlemsstat å privatisere tjenester av «allmenn økonomisk interesse» (se over.). «Dette direktiv vedrører verken liberalisering av tjenesteytelser av allmenn økonomisk interesse som er forbeholdt offentlige eller private enheter, eller privatisering av offentlige enheter som utfører tjenesteytelser.» (Art. 1.2) Direktivet vil heller ikke kreve at monopoler avskaffes (art. 1.3).

rekommunalisering

Det er sannsynlig at dette gjør det mulig å omgjøre tjenester som er åpna for konkurranse til offentlige tjenester igjen, det som er kalt rekommunalisering. Men sikkert er det ikke.

Det er også opp til medlemsstatene å avgjøre hva de oppfatter som «*tjenesteyt-
ser av allmenn økonomisk interesse*» og hvordan slike tjenester skal organiseres og
finansieres (art. 1.3). Samtidig har EU-kommisjonen i sitt reviderte forslaget fjer-
net EU-parlamentets presisering om at medlemslandene også skal avgjøre hva som
er tjenester av allmenn interesse (art. 2.2(-a)).

landene definerer

10. Hva kan norske myndigheter kreve?

rask behandling

Det skal opprettes såkalte kvikkskranker i alle EU- og EØS-land med sikte på at utenlandske selskap skal få rask og effektiv behandling når de vil yte tjenester i et annet land (art. 6 og 7). Seinest tre år etter at direktivet er trådt i kraft, skal saksbehandlingen ved kvikkskrankene skje elektronisk. For å sette kvikkskrankene under press «*betraktes en tillatelse som utstedt hvis det ikke foreligger et svar innenfor en bestemt frist*» (punkt 28a i innledningen).

Norske myndigheter kan ikke kreve «*dokumenter fra en annen medlemsstat i form av originaler, bekreftede kopier eller bekreftede oversettelser*» hvis det ikke er «*begrunnet i et tvingende allment hensyn, herunder den offentlige orden og sikkerhet*» (art. 5.2). Men de har likevel rett til å kreve uautoriserte oversettelser. Hvordan de da skal kunne kontrollere om oversettelsen er riktig, er i direktivet et helt åpent spørsmål.

forbyr krav

Norske myndigheter kan ikke gjøre tillatelser avhengig av at det «*kan påvises et økonomisk behov eller en markedsetterspørsel*» for slik tjenesteyting (art. 14.5).

Det kan ikke stilles krav om at:

- tjenesteyteren skal ha et forretningssted i Norge (art. 16.2.a);
- tjenesteyteren skal ha tillatelse fra kompetente norske myndigheter eller skal inn i noe norsk register (art. 16.2.b);
- de som yter tjenestene skal ha et særlig identitetsbevis utstedt av norske myndigheter (art. 16.2.e).

«De begrensninger

i vertslandets adgang til å stille krav som er omhandlet i artikkel 16 nr 2 er også uklare, og kan medføre problemer i forhold til reguleringer som er innført eller ønskes innført av hensyn til å bekjempe sosial dumping.»
LOs høringsuttalelse 8. mai 2006

Det siste punktet kan ramme byggherreforskriftens krav om at alle som jobber på bygg eller anlegg skal ha ID-kort med fotografi dersom det er mer enn fem på denne arbeidsplassen.

Dessuten kan det ikke stilles krav om «*at det skal bestå et særlig kontraktsforhold mellom tjenesteyter og tjenestemottaker som hindrer eller begrenser selvstendiges muligheter for å utføre tjenesteytelser*» (art. 16.2.d). Dette kan gjøre det vanskelig å opprettholde den antikontraktørbestemmelsen vi har i den norske anskaffelsesforskriften for offentlige innkjøp og byggevirksomhet.

Direktivet griper også inn mot begrensninger som angår tjenestemottakere. Det er for eksempel ikke anledning til å ha regler der en får økonomisk støtte til språk- eller yrkesopplæring bare hvis den skjer innenlands (punkt 48 i innledningen).

11. Norsk arbeidsrett gjelder – men undergraves likevel

De siste versjonene av tjenstedirektivet har gjort det klart at lønnsregler og arbeidsrettslige forhold ikke omfattes av direktivet:

lønnsregler

«Dette direktiv berører ikke de arbeidsrettslige regler, dvs. enhver form for rettslige bestemmelser eller kontraktbestemmelser om ansettelsesvilkår, arbeidsforhold, herunder helse og sikkerhet på arbeidsplassen, og forholdet mellom arbeidstakere og arbeidsgivere som medlemsstatene anvender i samsvar med felleskapsretten.» (Art 1.6)

Direktivet griper heller ikke inn mot forhandlings- og streikeretten:

streikeretten

«Dette direktiv berører ikke utøvelsen av grunnleggende rettigheter som er anerkjent i medlemsstatene og i EUs charter om grunnleggende rettigheter, herunder retten til å forhandle, inngå og gjennomføre kollektive avtaler og retten til å gjennomføre faglige aksjoner.» (Art. 1.7)

Det presiseres i innledningen til direktivet at det ikke berører «arbeids- og ansettelsesvilkår som for eksempel maksimal arbeidstid og minimal hviletid, minste antall betalte feriedager per år, minstelønn og sikkerhet, helse og hygiene på arbeidsplassen», og det berører ikke streikeretten.» (Punkt 6g i innledningen)

Dette spesifiseres ytterligere i punkt 41a:

Direktivet berører ikke «overtidsbetaling, betingelsene for å stille arbeidstakere til rådighet, særlig vern av arbeidstakere som stilles til rådighet av vikarbyråer, ... verne tiltak med hensyn til arbeids- og ansettelsesforhold for gravide kvinner og for kvinner som nettopp har født, samt for barn og unge, likebehandling av menn og kvinner samt andre bestemmelser som vedrører ikke-diskriminering.»

Det fastslås samme sted at dette ikke bare gjelder arbeids- og ansettelsesvilkår fastsatt ved lov, men også «vilkår fastsatt i kollektive avtaler eller voldgiftskjennelser».

arbeidsvilkår

Kontrollen med lønns- og arbeidsvilkår skal også utføres av vertslandet, det landet der tjenestene faktisk ytes. De viktigste delene av den norske arbeidsmiljøloven vil derfor fortsatt gjelde for alt arbeid som utføres i Norge.

Andre deler av EU-retten kan sette begrensninger og slå negativt ut for fagbevegelsens handlefrihet og tariffavtalenes gjennomslagskraft. EF-domstolens kjennelser i Vaxholm/Laval-saken (om et lettisk firma i Sverige) og Viking Line-saken (om det finske sjøfartsselskapets utflagging) vil her få avgjørende betydning.

Det er derfor bekymringsfullt når det i direktivet skilles skarpt mellom krav som følger av lov, administrative bestemmelser, rettspraksis og administrativ praksis på den ene siden, og regler som er fastsatt i tariffavtaler på den andre siden: «*Krav som er fastsatt i kollektive avtaler som er forhandlet med arbeidsmarkedets parter, anses ikke som sådan for å være krav i henhold til dette direktiv.*» (Art. 4.7) Det kan bety at krav som følger av tariffavtaler ikke rammes av de begrensningene som er satt i artikkel

tariffavtaler

16 og i andre artikler. Uansett blir det viktig å få klargjort hva som ligger i dette skillet, og om det har betydning for hvordan de grunnleggende artiklene 1.6 og 1.7 skal forstås og vil bli praktisert.

innsyn

Dette er særlig viktig fordi direktivet ikke omtaler noen annen kontroll med tjenesteytere enn den som offentlige myndigheter foretar. I Norge har det vært et hovedkrav fra fagbevegelsen at fagforeninger skal ha rett til innsyn i lønns- og arbeidsvilkår hos underleverandører. Denne retten har Fellesforbundet i prinsippet hatt siden 1998. Våren 2006 fikk forbundet gjennomslag for tariffkravet i Verkstedoverenskomsten om at arbeidsgiver må kunne dokumentere lønns- og arbeidsvilkår både i egen bedrift og hos underleverandører.

Undergraver likevel tariffbestemte lønns- og arbeidsvilkår

Tjenestedirektivet vil føre til at det blir langt flere utenlandske tjenesteytere i Norge - og de vil særlig rykke inn i de delene av arbeidslivet der det ikke fins tariffavtaler. Der fins det bare tilbud og etterspørsel. Er du der ikke fornøyd med lønna du tilbys, får du prøve andre steder. Ingen norsk lov hindrer en arbeidsgiver å tilby verken 50 eller 20 kroner timen.

følsom konkurranse

Tariffbestemte lønns- og arbeidsvilkår kan undergraves også i andre deler av arbeidslivet, f.eks. overalt der hvor konkurranseutsetting og privatisering legger press på arbeidstakerne når selskap må underby hverandre for å vinne kontrakter.

Det hjelper derfor ikke at direktivet ikke griper inn mot norske «lønnsregler». I Norge har vi ingen lønnsregler utover dem som fins i tariffavtaler – og i allmenngjøringsloven - samtidig som store deler av norsk arbeidsliv ikke dekkes av noen tariffavtale. Det er i de delene av arbeidslivet konkurransen fra utenlandske tjenesteytere vil bli særlig følsom.

unntak for firma

Utstasjoneringsdirektivet

Det står i forslaget til tjenestedirektiv at det gjøres et unntak for utstasjoneringsdirektivet. Utstasjoneringsdirektivet gjelder ansatte i et selskap som utfører et oppdrag i et annet EU- eller EØS-land. Direktivet har som hovedregel at ethvert land kan vedta regler som sikrer at arbeidere som er utstasjonert fra andre land skal ha lønns- og arbeidsvilkår som svarer til standardene i det landet der de er utstasjonert.

Et polsk selskap som tar med ansatte fra Polen for å utføre et oppdrag i Norge, er underlagt utstasjoneringsdirektivet. Selskapet må derfor legge seg på de standardene for lønns- og arbeidsvilkår som følger av norsk lov og norske tariffavtaler. Det betyr at arbeidet må utføres etter reglene i den norske arbeidsmiljøloven, og Norge kan ha regler som sikrer et minstenivå på de lønningene som betales. De eneste reglene vi har, er loven om allmenngjøring av tariffavtaler.

Allmenngjøring av tariffavtaler – brukbart så langt det rekker

minstelønn

Loven om allmenngjøring av tariffavtaler er siste året blitt brukt for å sikre at tariffbestemte minstelønnsatser skal gjelde i utsatte bransjer og distrikt (bygg-

og anlegg i Oslo-området og på Vestlandet). Men det er vanskelig å kontrollere hvilken lønn utenlandske arbeidstakere faktisk får. Det viser alle eksemplene land og strand rundt det siste året på timelønner helt nede i 9 kroner. Hvis arbeidsinnvandrere tar arbeid som sjølstendig næringsdrivende (kontraktører), gjelder ingen tariff lønn.

Erfaringene viser at allmenngjøring av tariffavtaler er vanskelig nok å etterprøve der hvor en har et godt utbygd apparat av lokale tillitsvalgte tett innpå de aktuelle arbeidsplassene. I bransjer med lav organisasjonsgrad er allmenngjøring ikke forsøkt, og ville antakelig vise seg lite effektivt.

Dette kan tvinge fram offentlig minstelønn også i Norge. En offentlig minstelønn kan hindre de verste formene for lønnsdumping, men den vil aldri bli lagt så høyt at den ikke undergraver de tariffbestemte minstelønnsatsene. Det viser erfaringene fra land som har innført offentlig minstelønn.

9 kroner

En offentlig minstelønn kan hindre de verste formene for lønnsdumping, men den vil aldri bli lagt så høyt at den ikke undergraver de tariffbestemte minstelønnsatsene.

12. Økt konkurranse øker faren for sosial dumping

I over tjue år har budskapet vært det samme. Konkurranse er bra. Det bedrer produktiviteten, utnytter kapital, naturressurser og arbeid mer effektivt, senker prisene, øker realinntektene og gir samfunnsøkonomiske gevinster som vi alle drar nytte av.

Så enkelt er det ikke. En viktig grunn er at konkurranse på markedene for varer og tjenester også øker konkurransen på arbeidsmarkedet. Da er det maktforhold mellom arbeidsgiver og arbeidstaker som avgjør hva som skjer, og hvordan fordeler og ulemper fordeles.

enorme forskjeller

Alt som øker konkurransen i arbeidslivet, øker omfanget av sosial dumping. Det skyldes at konkurransen skal skje på et arbeidsmarked som omfatter 28 land med enorme forskjeller i lønns- og arbeidsvilkår, i regelverk og i vilkår for fagorganisering – og der de fleste land har tilpassa seg årelang massearbeidsløshet. Forslaget til tjenstedirektiv øker faren for sosial dumping nettopp fordi europeisk arbeidsliv alt på forhånd er så maltraktert av sosial dumping.

Den viktigste ulempen med det omstridte tjenstedirektivet er at økt konkurranse vil føre til mer sosial dumping i de delene av arbeidslivet der uorganiserte mennesker konkurrerer om jobber omgitt av et hav av massearbeidsløshet. Uansett hvor mye tjenstedirektivet begrenses og tilskjæres før det blir endelig vedtatt, vil det øke konkurransen mellom mennesker som må livberge seg i de delene av arbeidslivet der arbeidstakere alt på forhånd er mest maktesløse.

Konflikt med fagbevegelsen

valgmuligheter?

EU-kommisjonen begrunner tjenstedirektivet med at det vil gi forbrukerne flere valgmuligheter, det vil forbedre kvaliteten på tjenestene og gjøre tjenestene billigere. Fra faglig hold ser det svært annerledes ut. Direktivet gir kyniske og useriøse arbeidsgivere flere muligheter – og slike arbeidsgivere blir det ikke færre av hvis tjenstedirektivet skal sette rammene for den halvparten av arbeidslivet i EU som direktivet omfatter.

nedgangsspiraler

Blir dette direktivet vedtatt, kan det bidra til kraftige nedgangsspiraler i store deler av arbeidslivet i Europa. I mange land må lønns- og arbeidsvilkår i tjenestenæringer svekkes for å greie konkurransen med selskap som baserer seg på lavere lønn og dårligere arbeidsvilkår.

Dette vil bli ekstra skjebnesvangert siden langvarig massearbeidsløshet og stadig mer omfattende avregulering for lengst har åpna slusene for slike nedgangsspiraler.

13. Langt fram til vedtak

Det er fortsatt langt fram til endelig vedtak. Statsråder fra de 25 regjeringene skal ta standpunkt til det nye forslaget fra EU-kommisjonen på et møte i Ministerrådet 29-30. mai. Det blir kanskje også tema når de 25 regjeringssjefene møtes 15. juni. Deretter går saken videre til ny behandling i EU-parlamentet. Det vil nok ikke skje før høsten 2006.

ny behandling

Hvis Ministerrådet og Parlamentet er enige på alle punkter, er direktivet vedtatt. Hvis de ikke fatter likelydende vedtak, kan det bli behandling i en forlikskomité – eller enda en runde gjennom Kommisjon, Ministerråd og Parlament.

Kan direktivet holdes unna Norge?

Direktivet angår Norge på grunn av EØS-avtalen. I Soria Moria-erklæringen fra de tre regjeringspartiene står det at «Regjeringen vil arbeide for at EU ikke gjennomfører et tjenstedirektiv som fører til sosial dumping». Det står samtidig at «dersom andre virkemidler strander, vil Regjeringen vurdere å bruke reservasjonsretten i EØS-avtalen hvis særlig viktige norske interesser trues av rettsakter som planlegges innlemmet i EØS-avtalen».

EØS-avtalen

Fagbevegelsen i Norge må kreve at vi reserverer oss mot at tjenstedirektivet skal inn i EØS-avtalen. I så fall kan det bli et flertall for det både i regjeringen og på Stortinget.

reservasjon

14. Avgjørende at kampen fortsetter

liberalisering

EU har fra starten vært et enestående liberaliseringsmaskineri. Til nå har alle motkreftenes «seire» vært midlertidige. Liberalisering som stoppes eller mildnes på ett frontavsnitt, drives fram i ny drakt eller langs andre spor. Noen regjeringer har klart å utsette liberaliseringen av posttjenestene eller av energimarkedet noen år. Men ingen liberalisering er snudd i motsatt retning.

Tjenestedirektivet har som mål å øke konkurransen om å yte tjenester på tvers av grensene i EU- og EØS-området. Det fører naturligvis til økt konkurranse også mellom de arbeidstakerne som skal yte disse tjenestene.

Det kunne de fleste arbeidstakere ha tålt dersom arbeidslivet i Europa var vesensforskjellig fra det som faktisk eksisterer, dersom vi hadde hatt et Europa med full sysselsetting, med sterke fagforeninger i alle bransjer og sektorer, med effektiv overvåking fra tillitsvalgte og offentlige tilsyn av alle tilløp til sosial dumping.

Men virkeligheten er den stikk motsatte. Mister du jobben, er du arbeidsløs som millioner av andre. Stadig færre har en fagforening i ryggen, stadig flere jobber i bransjer og sektorer uten tariffavtaler, stadig flere fagforeninger tvinges til å godta avtaler som betyr lavere lønn og lengre arbeidstid.

Det er meningsløst å diskutere tjenestedirektivet uten å ta utgangspunkt i den sosiale virkeligheten direktivet skal inn i. Det er en virkelighet der enhver form for økt konkurranse vil føre til at det blir flere tilfeller av sosial dumping. Det vil slå hardest ut i de delene av arbeidslivet der det ikke fins fagforeninger og tariffavtaler, og der de arbeidsløse står svakest når de leiter etter jobb.

Det nye forslaget til EU-kommisjonen vil ikke øke konkurransen like brutalt som det opprinnelige direktivutkastet. Men økt konkurranse vil det bli også med dette forslaget om det skulle bli vedtatt.

Derfor er det helt avgjørende at kampen mot tjenestedirektivet fortsetter. Det var den voldsomme mobiliseringen mot tjenestedirektivet fra fagbevegelsen og fra bruker- og forbrukerorganisasjoner over hele Europa som gjorde det nødvendig å kle tjenestedirektivet i ny drakt. Den som i dag avblåser kampen, tar sjansen på at direktivet ikke forverres når regjeringene er ferdig med forhandlingene sine om hvordan direktivet skal se ut.

social dumping

Det er meningsløst å diskutere tjenestedirektivet uten å ta utgangspunkt i den sosiale virkeligheten direktivet skal inn i.

15. Fra Bergen til Tsjekia

Dette heftet begynte med rengjøringsbransjen i Bergen. La meg avslutte i Tsjekia – og fortsatt ha Dagens Næringsliv som kilde: Mens tsjekkere jobber svart i Tyskland, er det ukrainere som jobber svart i Tsjekia. De kommer seg inn i Tsjekia på måter som ukrainsk mafia kontrollerer. Det kan f.eks. skje i form av avtaler med et tsjekkisk firma oppretta for anledningen. Dette firmaet forsyner tsjekkiske entreprenører med ukrainske arbeidere til en timepris på 20-30 kroner. Av det får ukrainerne 7 kroner. Men med 60-70 timers arbeidsuke kan de likevel tjene det 10-dobbelte av hva de ville gjøre i Ukraina - dersom de hadde fått seg jobb der.

Under slike vilkår blir arbeidslivet brutalt - og arbeidskrafta lite verdt. Avisen siterer lederen for Arbeidstilsynet i Praha slik. *«Når noen av de illegale arbeiderne dør, blir liket ryddet av veien med en gang. Dette organiseres av den ukrainske mafiaen.»* (Dagens Næringsliv 7. august 1997)

Det er denne virkeligheten EU skal slippe tjenstedirektivet løs i.

brutalt arbeidsliv

16. Studieplan

Kveld 1: Hovedtrekkene i tjenstedirektivet

Les sammendraget (side 4-5) og kapittel 4-9 (side 8-23).

Tjenstedirektivet er ennå ikke offisielt oversatt til norsk. Direktivteksten på bl.a. dansk og engelsk finnes på EUs nettsider:

<http://ec.europa.eu/internalMarket/services/services-dir/index.en.htm>.

Til diskusjon:

- Hva er formålet med tjenstedirektivet?
- Hvordan ble direktivforslaget tatt av europeisk fagbevegelse?
- Hva er forskjellen mellom et opphavslandsprinsipp og et vertslandsprinsipp?
- Hvilke elementer i direktivet er endret i EU-kommisjonens nye forslag etter EU-parlamentets behandling?

Kveld 2: Sosial dumping, hva er det?

Les kapittel 2-3 (side 6-7) og 14-15 (side 30-31).

Utdypende informasjon i heftet Arbeidsinnvandring og EØS – hva kan gjøres med lønnsdumpinga? (Nei til EUs skriftserie, Vett nr. 1/2005).

Til diskusjon:

- Direktivet regulerer ikke lønnsforhold. Fins det noen egentlig "norsk lønn"?
- Hvorfor har det relativt sett vært få eksempler på sosial dumping i Norge?
- På hvilken måte kan tjenstedirektivet føre til økt sosial dumping i Norge og Europa?
- Utgjør det reviderte direktivforslaget noen forbedring i så måte?

Kveld 3: Hva betyr tjenstedirektivet for Norge?

Les kapittel 10-13 (side 24-29).

Utdypende bakgrunn om reservasjonsretten i EØS i studieheftet Har du spørsmål om EØS og norsk politikk? (Nei til EU 2006).

Til diskusjon:

- Kan norske myndigheter påvirke innholdet i tjenstedirektivet, og hvordan kan Norge eventuelt nekte å innføre direktivet som en del av EØS-avtalen?
- Betyr direktivet at en tjensteyter som er godkjent i ett EU-land fritt skal kunne drive virksomhet også i Norge?
- Hvem skal kontrollere virksomheten, Norge eller tjensteyterens hjemland?
- Direktivet regulerer ikke arbeidsrettslige forhold. På hvilken måte vil det likevel ha konsekvenser for lønns- og arbeidsforhold i Norge?

B-BLAD

Returadresse:
Nei til EU
Arbeidersamfunnets plass 1
0181 Oslo

Omstridt tjenstedirektiv

I januar 2004 la EU-kommisjonen fram et forslag til tjenstedirektiv. Formålet med forslaget var å øke konkurransen om å yte tjenester på tvers av grensene i EU- og EØS-området. Nasjonale regelverk som hindrer konkurransen, må vekk.

Aldri har noe EU-forslag blitt møtt med så voldsomme protester. Europeisk fagbevegelse har stått sammen om å fordømme forslaget, og har mobilisert til kraftige demonstrasjoner rundt om i Europa.

Tjenstedirektivet ble i vår endret av EU-parlamentet og Kommisjonen, men kompromisset er så uklart at EF-domstolen vil få avgjørende innflytelse på hvordan direktivet skal forstås. EU-kommisjonen forventer at direktivet blir endelig behandlet i løpet av 2006. Hvis det blir vedtatt, må norske myndigheter ta stilling til direktivet gjennom EØS-avtalen.

Dette heftet redegjør for innholdet i direktivet, og argumenterer for at formålet om økt konkurranse på tjenestesektoren vil øke omfanget av sosial dumping: *«Den viktigste ulempen med det omstridte tjenstedirektivet er at økt konkurranse vil føre til mer sosial dumping i de delene av arbeidslivet der uorganiserte mennesker konkurrerer om jobber omgitt av et hav av massearbeidsløshet.»* Rådet til den norske regjeringen er klart: bruk reservasjonsretten i EØS.

Forfatteren Dag Seierstad er EØS-/EU-rådgiver for SVs stortingsgruppe og tidligere utredningsleder i Nei til EU.

www.neitileu.no

